

Grzegorz Antoszek

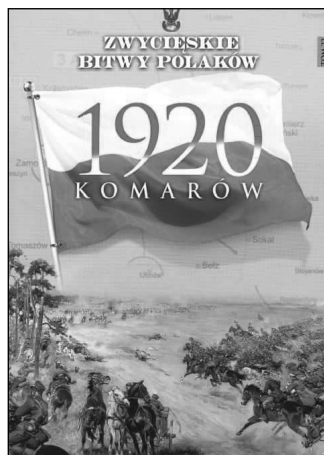
"Komarów 1920", Włodzimierz Nowak, Warszawa 2014 : [recenzja]

Rocznik Lubelski 41, 259-260

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Włodzimierz Nowak, Komarów 1920,
Wydawnictwo „Bellona”, Warszawa 2014,
ss. 89**

Ponadtysięcioletnia historia militarna Polski do-
czekała się wielu opracowań podejmujących temat
szeroko – w perspektywie wieków, a także niezli-
czonej liczby prac, w których opisano poszczegól-
ne bitwy. Wpisując się w ten trend, Wydawnictwo
„Bellona” znane z publikowania książek o proble-
matyce wojskowej wydało serię czterdziestu bogato
ilustrowanych książek traktujących o zwycięstwach
wojsk polskich. Tom 22 autorstwa Włodzimierza
Nowaka poświęcony został bitwie pod Komarowem
w 1920 r. i już na wstępie trzeba powiedzieć, że jest

to pozycja popularnonaukowa, którą zaliczyć należy do literatury propagującej
zwycięstwa militarne Polski.

Pierwsze wrażenie, jakie wywołuje ta praca, jest pozytywne, choćby ze wzglę-
du na bardzo estetyczne wydanie. Okładka opatrzona motywem przewodnim se-
rii – białą-czerwoną flagą – oraz tytułem broszury przedstawia mapę bitwy pod
Komarowem oraz reprodukcję fragmentu obrazu Jerzego Kossaka pt. *8. pułk uła-
nów rotmistrza Kornela Krzeczunowicza wspaniałą szarżą decyduje o ostatecznym
zwycięstwie całodzienniej bitwy* będącego trzecim, ostatnim elementem tryptyku
pt. *Rozgromienie konnej armii Budionnego 31 sierpnia 1920 roku*. Opisywana tutaj
praca wzbogacona została również dużą ilością ilustracji. Ponadto wydano ją na
dobrym, kredowym papierze, a zatem całość prezentuje się dość okazale.

Włodzimierz Nowak podzielił tekst na kilka, logicznie po sobie następujących
rozdziałów, rozpoczynając od zarysowania sytuacji politycznej, społecznej i mi-
litarnej, jaka panowała w Polsce w roku 1920. Po tej charakterystyce przedstawił
główne formacje zbrojne biorące udział w bitwie pod Komarowem – 1. Armię
Konną i polskie oddziały Frontu Południowego. Opisy te są dość pobieżne, po-
nieważ Autor nie wgłębiał się w detale, które mogłyby być nieistotne lub przytła-
czające zarówno dla początkujących historyków, jak i dla amatorów wojskowości.
Fakt ten niewątpliwie potwierdza również popularnonaukowy charakter omawia-
nej pracy. W kolejnych rozdziałach przedstawione zostały walki obu wzmianko-
wanych wyżej stron. Bardzo interesująco i ze znanstwem sztuki wojennej Wło-
dzimierz Nowak scharakteryzował zmagania dużych formacji wojskowych. Opisy
przesunięć poszczególnych jednostek są bardzo szczegółowe, a kilka załączonych
map sytuacyjnych pozwala śledzić lokalizację wydarzeń. W jasny i klarowny spo-
sób Autor wyjaśnił także, dlaczego największa bitwa kawaleryjska XX w. stoczona
została właśnie na polach pod Komarowem.

Starcie oraz odwrót Armii Konnej zostały zaprezentowane w formie dużej,
skomplikowanej operacji, dziejącej się w ciągu kilku dni na obszarze pomię-
dzy Bugiem a Zamościem. Wszystkie jej zawiłości zostały omówione w sposób

kompetentny, jednak – jak przystało na pracę popularyzatorską – czytelnik nie został zasypany nadmiarem drugorzędnych informacji. Nowak skupił się bowiem na prostym i wiernym oddaniu przebiegu bitwy. Wielką zasługę należy przypisać autorom przejrzystych map. Broszurę kończy zarys dalszych działań kawalerii polskiej po zwycięstwie pod Komarowem i bilans bitwy.

Oddzielną częścią pracy są krótkie noty biograficzne opatrzone zdjęciami najważniejszych osób walczących po obydwu stronach konfliktu. Ciekawostką jest, że swoje „biogramy” posiada także uzbrojenie. Zarówno sylwetki uczestników bitwy, jak i opisy militariów stanowią niebanalny, atrakcyjny zabieg popularyzatorski, nie tylko poszerzający zainteresowanie wielkimi postaciami historii wojskowości, ale umożliwiający także rozwój pasji związanych z uzbrojeniem. Jak wspomniano, pozycja jest bogata w materiały graficzne. Szczególnie wyróżniają się liczne, duże, dwustronicowe reprodukcje obrazów o tematyce kawaleryjskiej oraz ilustracje mniejszych rozmiarów. Doskonałym uzupełnieniem są również często występujące na stronach broszury zdjęcia z epoki, przedruki plakatów propagandowych oraz fotokopie dokumentów. Większość grafik została dobrze dobrana i starannie opisana. Nie można jednak powiedzieć, że Autor ustrzegł się powielania utrwalonych w historiografii błędów. Najpoważniejszym z nich jest powtórzenie obalonego już mitu, jakoby spiczasta czapka, tzw. budionówka, była używana przez konnicę Budionnego w trakcie wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Jest to wytwór propagandowy! W rzeczywistości nakryć głowy tego typu było niewiele i używali ich głównie wysocy rangą oficerowie. Ta, tzw. bogatyрка, do powszechnego użytku w Armii Czerwonej weszła dopiero po wojnie z Polską.

Niezrozumiałe jest natomiast wykorzystanie fotografii przedstawiającej dwóch czerwonooarmistów w spiczastych czapkach na tle sponsonu¹ czołgu rodziny Mark IV. Fakt ten razi przede wszystkim dlatego, że Armia Czerwona nie posiadała wówczas, tj. w czasie walk przeciwko Polsce, czołgów (z sukcesami wykorzystywano za to samochody pancerne), a tym bardziej zdobytych na białogwardzistach brytyjskich wozów trapezoidalnych rodziny Mark IV i Mark V. Pojazdy te przejęte zostały dopiero pod koniec roku 1920 na Armii gen. Judenicza na terenach dzisiejszej Estonii.

Do zalet prezentowanej tu pozycji warto także zaliczyć zaskakująco bogatą bibliografię jak na niespełna dziewięćdziesięciostronicową broszurę. Autor sięgnął po dużą liczbę interesujących pism z okresu międzywojennego, a także m.in. do analiz i opracowań sztabowych oraz szkoleniowych obu stron biorących udział w omawianej bitwie.

Pracę *Komarów 1920* warto polecić osobom rozpoczynającym swoją przygodę z historią wojskowości. W przystępny sposób wprowadza ona w tematykę największego starcia kawaleryjskiego XX w. Nieliczne błędy nie szkodzą całości. Pogłębienie wiedzy wymaga jednak sięgnięcia po znacznie bardziej szczegółowe pozycje.

Grzegorz Antoszek, Lublin

1 Element konstrukcyjny pojazdu w postaci występu służący do umieszczania uzbrojenia lub poprawiania stabilności konstrukcji.